

Nederlands
Jeugdinstituut

Interventie

Home-Start

Erkenning

Erkend door deelcommissie Jeugdzorg en psychosociale/pedagogische preventie

Datum: 8 april 2019

Oordeel: Effectief volgens goede aanwijzingen voor effectiviteit

De referentie naar dit document is: Meijer, Hollander (maart 2019).

Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Home-Start'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Inhoud	3
Samenvatting	4
Doelgroep	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal	5
Onderbouwing	5
Onderzoek.....	5
1. Uitgebreide beschrijving	7
1.1 Doelgroep	7
1.2 Doel	9
1.3 Aanpak.....	9
2. Uitvoering.....	16
3. Onderbouwing	22
4. Onderzoek	29
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	29
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	30
5. Samenvatting Werkzame elementen	36
6. Aangehaalde literatuur	37

Samenvatting

Home-Start is een laagdrempelig, preventief programma voor gezinnen met jonge kinderen met als doel het vergroten van de (ervaren)opvoedcompetentie van ouders in de opvoeding van hun kinderen en het versterken van een steunend netwerk waardoor het ontstaan van (emotionele en gedrags)problemen bij kinderen kan worden voorkomen. Ervaren en getrainde vrijwilligers ondersteunen ouders wekelijks thuis op een gelijkwaardige, empowerende manier, passend bij de behoefte van het gezin.

Doelgroep

Home-Start richt zich op ouders die alledaagse opvoedvragen hebben, zich niet voldoende competent voelen in de opvoeding en niet of nauwelijks steun ervaren vanuit hun omgeving. In het gezin is tenminste 1 kind onder de 7 jaar.

Doel

Het doel van Home-Start is het vergroten van de (ervaren) opvoedcompetentie van ouders met tenminste één kind in de leeftijd van 0-7 jaar bij alledaagse opvoedvragen en het versterken van de sociale steun vanuit hun netwerk waardoor het ontstaan van (emotionele en gedrags)problemen bij kinderen kan worden voorkomen.

Dit wordt bereikt door:

1. De opvoedcompetentie van de ouders is vergroot;
2. Ouders voelen zich beter toegerust om om te gaan met alledaagse opvoedvragen door toename van kennis, inzicht en vaardigheden;
3. De ervaren steun van het sociale netwerk van het gezin is versterkt;

Aanpak

Een vrijwilliger, die zelf ook opvoedervaring heeft, biedt ouders wekelijks tijdelijke lichte opvoedondersteuning, praktische opvoedhulp en vriendschappelijk contact. Met de vrijwilliger is het netwerk van ouders tijdelijk uitgebreid. De vrijwilliger stimuleert het leggen en/of versterken van contacten met anderen en leert hen gebruik te maken van voorzieningen in de wijk.

De uitgangspunten voor de vrijwilliger zijn:

- Vraaggericht
- Empowerment
- Tijd en aandacht
- Gelijkwaardigheid en vertrouwen

De vrijwilliger biedt een luisterend oor, denkt mee over opvoedingsvraagstukken en informeert vanuit de eigen ervaring of waar bruikbare informatie over opvoeden te vinden is. Door het samen doen van activiteiten binnens- en buitenshuis, al dan niet met de kinderen, ondersteunt de vrijwilliger op een praktische manier en fungeert de vrijwilliger als rolmodel. Door het verkennen van voorzieningen in de wijk leren de ouders gebruik te maken van deze voorzieningen en worden de mogelijkheden om het netwerk uit te breiden vergroot.

Materiaal

Er is een Home-Start handboek waarin de methode beschreven staat, een training voor coördinatoren en een training voor vrijwilligers (inclusief e-learning). Er zijn formulieren beschikbaar die als hulpmiddel dienen voor het voeren van gesprekken met ouders en met vrijwilligers door de coördinator. Dit zijn intake- en evaluatieformulieren voor ouders en voor vrijwilligers. Home-Start heeft voorlichtingsmateriaal voor ouders en voor vrijwilligers: een website, posters, folders en films. De ouderfolder is ook beschikbaar in Engels, Turks en Arabisch. Voor coördinatoren en vrijwilligers is er een intranet met informatie en een forum voor uitwisseling van kennis en ervaringen.

Onderbouwing

Home-Start is gebaseerd op de visie dat de opvoeding van kinderen een zelfregulerend proces is. Er is evenwicht tussen draagkracht en draaglast van gezinnen. Het zelfregulerende proces kan echter ook ernstig en/of langdurig ontregeld worden doordat opvoedingstaken te zwaar zijn of wanneer zich te veel andere taken aandienen binnen eenzelfde periode. Als ouders in deze situatie geen beroep kunnen doen op een sociaal netwerk, wordt de draaglast vergroot en kunnen zij het gevoel krijgen er alleen voor te staan. Dit kan leiden tot onzekerheid over de opvoeding en op langere termijn problemen veroorzaken in de opvoeding en/of ontwikkeling van het kind.

Dit kan worden versterkt door specifieke omstandigheden in een gezin, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van een eenoudergezin of migratieachtergrond.

De Home-Start vrijwilliger is een (tijdelijke) uitbreiding van het sociale netwerk. De Home-Start vrijwilliger biedt steun, vriendschap en praktische opvoedhulp bij de gezinnen thuis en versterkt daarmee de draagkracht van het gezin zodat zij meer zelfvertrouwen opbouwen in de opvoeding. De vrijwilliger stimuleert het leggen en/of versterken van contacten met anderen en leert hen gebruik te maken van voorzieningen in de wijk die nuttig zijn voor ouders en kinderen. Door de positieve aandacht, steun en feedback van hun sociale omgeving, stijgt het gevoel van zelfvertrouwen, eigenwaarde en welbevinden bij ouders en daarmee stijgt ook hun gevoel van opvoedcompetentie. Dit heeft als resultaat dat het opvoedgedrag van ouders positiever en effectiever wordt wat leidt tot een positief effect op de ontwikkeling en het gedrag van de kinderen.

Onderzoek

Er zijn diverse onderzoeken gedaan naar de effecten van Home-Start.

1. Volgens het onderzoek van Asscher (2005) leidt Home-Start tot een verhoogd ouderlijk welzijn: depressieve stemming van de moeders nam af en de ervaren opvoedingscompetentie van de moeders nam toe. Dit leidde tot toename van positief opvoedingsgedrag, gerapporteerd door moeders, en afname van negatief opvoedingsgedrag. De door moeders gerapporteerde toename in positief opvoedingsgedrag lijkt te worden bevestigd door de gestandaardiseerde observatiedata: er was een trend die toename in sensitiviteit van de moeder na afloop van Home-Start suggereerde.

2. De resultaten waren nog duidelijker zichtbaar in de follow-up (Asscher, J.J., Deković, M., Prinzie, P., & Hermanns, J. 2008). Home-Start vergroot inderdaad het welzijn van

moeders (betekenisvolle verandering). De resultaten op opvoedingsgedrag van moeders zijn minder eenduidig. In de zelfrapportages laten de Home-Start moeders de meeste positieve veranderingen zien, maar deze zijn niet gevonden in de observatiedata, behalve voor geobserveerde warmte van de moeder. De Home-Start moeders rapporteerden vooruitgang in kind gedrag, zowel bij nameting als bij follow-up. Ook deze vooruitgang was niet zichtbaar in de observatiedata.

De groep gezinnen met ernstige problematiek boekt de grootste vooruitgang. Zij functioneren aan het eind van het traject echter niet op het niveau van de normgroep. De groep met lichtere problematiek functioneerden aan het einde van het traject op het niveau van de normgroep.

3. Hermanns constateert uit onderzoek (2013) dat de Home-Start groep positieve veranderingen laat zien op zowel het welzijn van moeders, als op hun opvoedgedrag, als op kind gedrag. De veranderingen in de onderzoeksperiode zijn meer uitgesproken in de Home-Start groep dan in de controlegroep, en zelfs meer frequent dan in de normgroep. Deze resultaten suggereren langdurende veranderingen door de huisbezoeken van vrijwilligers, die vraaggericht steun verlenen.

4. Uit het follow-up onderzoek van Asscher uit 2015 blijkt dat de verbeteringen van competentiegevoelens ook op langere termijn consistent blijven.

Terwijl er positieve verandering in al de opvoeddimensies zijn geobserveerd in de Home-Start groep tijdens de interventie periode, zijn er geen verdere positieve veranderingen te zien bij de follow up metingen. De Home-Start groep laat echter een afname in responsief gedrag gezien van drie jaar tot tien jaar opvolgend aan Home-Start zien. Er is geen verandering geobserveerd in het kindgedrag van de Home-Start groep gedurende de interventieperiode.

5. Het evaluatieonderzoek van Hermanns e.a. (1997) laat zien dat bij ouders die hebben meegedaan aan Home-Start, het aantal stressoren verminderde, ze de opvoeding beter aankunnen en zich meer gesteund voelen door hun omgeving. Deze resultaten zijn vooral te danken aan de kenmerken en de sociale context van het gezin zelf en minder aan Home-Start.

Verder blijkt dat Home-Start vrijwilligers die qua opleiding en werkervaring het meest lijken op de opvoeders die ze bezoeken, de meeste resultaten boeken.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

Kinderen van ouders met alledaagse opvoedvragen, die zich niet voldoende competent voelen in de opvoeding van hun kinderen en weinig tot geen steun vanuit een sociaal netwerk ervaren. In het gezin is ten minste één kind jonger dan zeven jaar.

Intermediaire doelgroep

Home-Start richt zich op ouders die alledaagse opvoedvragen hebben, zich niet voldoende competent voelen in de opvoeding en niet of nauwelijks steun ervaren vanuit hun omgeving. In het gezin is tenminste 1 kind onder de 7 jaar.

Werving

Ouders kunnen op verschillende manieren in aanraking komen met Home-Start.

- Ouders vinden de informatie zelf via internet, folders, advertentie, sociale media en melden zich zelf aan
- Ouders horen van andere ouders die ondersteund zijn door een vrijwilliger van Home-Start van het programma en melden zich aan
- Ouders worden op het programma attent gemaakt door organisaties als kinderopvang, voorschoolse opvang, onderwijs, consultatiebureau of wijkteams. Ouders kunnen zich zelf aanmelden of de verwijzers kan het gezin aanmelden.

Home-Start coördinatoren zetten voor het werven van ouders actief in op:

- Facebook
- Advertenties in wijkbladen
- Stimuleren van mond tot mond reclame door Home-Start gezinnen en vrijwilligers
- Informeren van verwijzers (scholen, JGZ, wijkteams, buurtcentra, kinderopvang etc)
- Het plaatsen van informatie en nieuws op de eigen lokale pagina
- Het plaatsen van informatie en nieuws op de website van de uitvoerende Home-Start organisatie
- Ludieke acties in de wijk (kinderfeest, aanwezig op een braderie etc)

Selectie

De coördinator Home-Start neemt na aanmelding contact op met de ouders en bepaalt tijdens het intakegesprek met hen of Home-Start past bij hun vraag/behoefte.

Selectiecriteria:

- Ouders geven aan zich onzeker te voelen over de opvoeding van de kinderen
- Ouders geven zelf aan dat zij behoefte aan opvoedsteun hebben
- Ouders hebben een lichte vraag over de opvoeding van hun kind(eren)
- De moeilijkheden in de opvoeding zijn van tijdelijke aard
- Ouders ervaren weinig tot geen sociale steun vanuit hun omgeving

Voorbeelden van vragen/behoeften van ouders

- De kinderen hebben vaak ruzie en moeder wil graag dat het thuis gezelliger wordt
- Een gezin dat net in Nederland is komen wonen voelt zich geïsoleerd, moet wennen aan gewoonten en de taal in Nederland en wil graag dat de kinderen een goede start maken in Nederland
- De ouder voelt zich overbelast en ervaart weinig steun vanuit de omgeving. De ouder heeft daardoor te weinig aandacht voor de kinderen waarop de kinderen met opstandig gedrag reageren.
- De ouder vindt het vervelend dat zijn/haar kind zich aan hem/haar vastklampt 'ik kan geen stap zetten'.
- Ik weet niet meer goed wat ik belangrijk vind in de opvoeding van mijn kinderen; volg ik de opvoeding die ik zelf heb gehad in een ander land of sluit ik aan bij de Nederlandse opvoeding
- Ik heb een zware bevalling gehad, voel me fysiek niet sterk en heb het gevoel dat ik de opvoeding van mijn 3 kinderen nu niet goed aankan.
- Ik ben net verhuisd, ken hier niemand en weet niet goed waar ik hulp kan vragen nu ik moeite heb met de opvoeding van mijn kinderen.

Contra-indicaties voor Home-Start zijn:

- Ouders zijn niet gemotiveerd voor Home-Start ondersteuning.
- Er is sprake van complexe (opvoed)problematiek in het gezin zoals een onveilig opvoedklimaat, hechtingsproblemen, ernstige psychische, psychiatrische en/of verslavingsproblemen bij ouders en/of de kinderen
- De coördinator heeft twijfels over de veiligheid van kinderen en/of ouders en/of vrijwilliger.
- Er is in het gezin sprake van een omgekeerd dag-nachtritme.
- Er zijn ondersteuningsvragen van structurele aard (bijv. LVB problematiek het kind)

De Home-Start coördinator beoordeelt op basis van bovenstaande criteria of een gezin ondersteund kan worden door een Home-Start vrijwilliger. Zij doet dat door het stellen van vragen en het doen van observaties. Als het gezin niet aan de criteria voldoet, verwijst de coördinator het gezin naar de hulpverlening of een ander vrijwilligersaanbod. Als er een verwijzer betrokken is, wordt deze geïnformeerd over het feit dat Home-Start niet passend is en waarom niet.

Betrokkenheid doelgroep

Zowel gezinnen als vrijwilligers zijn in hoge mate betrokken geweest bij de ontwikkeling van Home-Start in Engeland (Harrison, 2003). In 1993 startten de eerste experimentele Home-Start locaties in Nederland. In deze experimentele periode zijn de ervaringen van deelnemende gezinnen en vrijwilligers verzameld (Van Dijke & Terpstra, 1996). Deze ervaringen zijn gebruikt bij de ontwikkeling van Home-Start voor een landelijke uitrol in

Nederland. Er kwam meer aandacht voor de uitgangspunten, richtlijnen en kwaliteitseisen; blijvend aandacht voor vraaggericht werken, duur van de ondersteuning, locatie zo laagdrempelig mogelijk en meer investeren in teamvorming van vrijwilligers.

1.2 Doel

Hoofddoel

Het doel van Home-Start is het vergroten van de (ervaren) opvoedcompetentie van ouders met tenminste één kind in de leeftijd van 0-7 jaar bij alledaagse opvoedvragen en het versterken van de sociale steun vanuit hun netwerk waardoor het ontstaan van (emotionele en gedrags)problemen bij kinderen kan worden voorkomen.

Subdoelen

1. De opvoedcompetentie is vergroot;
2. Ouders voelen zich beter toegerust om om te gaan met alledaagse opvoedvragen door toename van kennis, inzicht en vaardigheden;
3. De ervaren steun van het sociale netwerk van het gezin is versterkt;

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Home-Start is een programma waarbij gezinnen thuis bezocht worden door getrainde vrijwilligers met opvoedervaring. De vrijwilligers bezoeken het gezin wekelijks, een bezoek duurt 2,5 tot 3 uur. De ouders bepalen zelf de duur van Home-Start met een maximum van 18 maanden. In de praktijk varieert de ondersteuning van vier maanden tot 18 maanden. De vrijwilligers bieden de ouders tijdelijke ondersteuning bij de opvoeding vanuit hun eigen ervaring met opvoeden, door middel van praktische opvoedhulp en vriendschappelijk contact. Met de vrijwilliger is het netwerk van ouders tijdelijk uitgebreid. De vrijwilliger stimuleert het leggen en/of versterken van contacten met anderen en leert hen gebruik te maken van voorzieningen in de wijk die nuttig zijn voor ouders en kinderen.

Een betaalde coördinator Home-Start werft, traint en begeleidt de vrijwilligers. De koppeling tussen ouders en vrijwilliger is cruciaal voor een geslaagde ondersteuning. De coördinator zorgt voor monitoring en evaluatie en onderhoudt contacten met verwijzende instanties en de hulpverlening indien deze betrokken is bij een gezin.

Stappen die ouders doorlopen:

1. Aanmelden bij Home-Start.
2. Kennismakingsgesprek met de coördinator, waar samen de ondersteuningsvraag van de ouders wordt opgesteld.
3. Koppeling met een vrijwilliger. De ouders en de vrijwilliger hebben twee dagen de tijd om te bedenken of ze door willen gaan met deze koppeling.
4. Daadwerkelijke ondersteuning door een vrijwilliger. De vrijwilliger komt elke week een dagdeel bij het gezin thuis. De coördinator vraagt vier weken na de koppeling of de ouders tevreden zijn over de koppeling met de vrijwilliger (als dat niet het

geval is, dan volgt een gesprek met de ouders en de coördinator en wordt zo nodig een andere vrijwilliger gezocht).

5. Samen met de coördinator wordt (minimaal) elke drie maanden de ondersteuning geëvalueerd en, indien van toepassing, de ondersteuningsvraag aangepast.
6. Bij de afsluiting van de ondersteuning krijgen de ouders bezoek van de coördinator voor een evalueatie van de Home-Start ondersteuning.
7. Als de ouders het op prijs stellen, dan zal de coördinator 2 tot 3 maanden na de afsluiting van Home-Start contact opnemen om te vragen hoe het gaat.

De bezoeken van de vrijwilligers vinden plaats bij de gezinnen thuis. Het kennismakingsgesprek en de evaluaties die de coördinator met het gezin houdt, vinden ook bij het gezin thuis plaats. Ouders hoeven dus niet naar een kantoor of andere werkplek van de coördinator te komen.

Stappenplan voor vrijwilligers

Home-Start bestaat uit verschillende stappen die vrijwilligers en ouders doorlopen. Deze stappen worden hieronder weergegeven.

Stappen die vrijwilligers doorlopen:

1. Aanmelden als vrijwilliger bij Home-Start.
2. Kennismakingsgesprek met de Home-Start coördinator. Na het gesprek beoordeelt de coördinator of de vrijwilliger geschikt is voor Home-Start. De vrijwilliger moet aan het profiel van een vrijwilliger zoals beschreven in het Handboek voldoen.
3. Volgen van de voorbereidingscursus voor vrijwilligers (minimaal 20 uur).
4. Evaluatie/beoordeling of vrijwilliger definitief doorgaat als Home-Starter. Bij akkoord tekenen vrijwilligerscontract.
5. Aanvragen van een VOG (Verklaring Omtrent Gedrag).
6. Koppelingsgesprek met de coördinator en een gezin. De vrijwilliger en gezin hebben twee dagen de tijd om te bedenken of ze door willen gaan met deze koppeling.
7. De daadwerkelijke ondersteuning van een gezin. De vrijwilliger komt elke week een dagdeel bij het gezin thuis. De coördinator vraagt vier weken na de koppeling of de vrijwilliger tevreden is over de koppeling met het gezin (als dat niet het geval is, dan volgt een gesprek met de vrijwilliger en de coördinator en wordt zo nodig een ander gezin aan deze vrijwilliger gekoppeld).
8. Afsluiting van een gezin. Bij de afsluiting van een gezin houdt de coördinator een evaluatie met de vrijwilliger.
9. Bij het stoppen als vrijwilliger houdt de coördinator een exitgesprek met de vrijwilliger.

Inhoud van de interventie

Uitgangspunten voor de vrijwilliger

De ondersteuning wordt geboden aan de hand van de vier uitgangspunten van Home-Start, te weten: vraaggericht, empowerment, tijd en aandacht en gelijkwaardigheid en vertrouwen.

- Vraaggericht

De behoeften, vragen en grenzen van een gezin vormen de basis van de huisbezoeken. De ouders hebben principieel de regie in handen. Zij bepalen waar zij met de vrijwilliger over willen praten of waar ze aan willen werken. In overleg met de coördinator bepalen de ouders hoe de ondersteuning wordt vormgegeven. De vrijwilliger volgt het ritme van het gezin.

- Empowerment

Om de eigen kracht van ouders te versterken neemt de vrijwilliger een bevestigende en ondersteunende houding aan. Met de focus op wat goed gaat, draagt de vrijwilliger bij aan het versterken van de ouders. De vrijwilliger heeft hierbij een optimistische, gelijkwaardige, positieve, nieuwsgierige en onbevooroordeelde houding. De vrijwilliger (h)erkent problemen waar ouders in de opvoeding tegenaan lopen, maar geeft niet 'de oplossing' voor dergelijke problemen. De vrijwilliger stimuleert ouders om zelf oplossingen te bedenken en benoemt wat goed gaat binnen een gezin.

- Tijd en aandacht

Een voorwaarde om ouders zelf tot oplossingen voor hun opvoedproblemen te laten komen, is dat vrijwilligers hen hiervoor de tijd geven. Een vrijwilliger komt een dagdeel in week bij de ouders thuis. De ondersteuningsduur varieert van enkele maanden tot anderhalf jaar waardoor een vertrouwensrelatie kan ontstaan tussen ouder en vrijwilliger. De vrijwilliger geeft ouders de aandacht om het over de zaken te hebben die de ouder belangrijk vindt. Hierdoor krijgt een ouder de ruimte om te groeien in het zelfvertrouwen als opvoeder.

De vrijwilliger heeft de tijd om samen met de ouder(s) en kinderen activiteiten te ondernemen. De vrijwilliger sluit hierbij aan bij de wensen en behoeften van het gezin en kan vanuit haar eigen ervaring het gezin kennis laten maken met voorzieningen in de wijk (bijvoorbeeld de speeltuin, de bibliotheek, de peuterspeelzaal of de kinderboerderij).

- Gelijkwaardigheid en vertrouwen

Alle Home-Start vrijwilligers hebben zelf ervaring in het opvoeden van kinderen. Vrijwilligers zullen daarom veel problemen en vragen van ouders herkennen en kunnen dit 'normaliseren'. Omdat de vrijwilliger niet komt 'vertellen hoe het moet' maar juist ervaringen kom delen, is het eenvoudiger om een vertrouwensband op te bouwen. In de relatie tussen ouder en vrijwilliger staan wederkerigheid, vertrouwen, respect, humor en gelijkwaardigheid centraal. De vrijwilliger deelt alleen informatie over het gezin met de coördinator. Voor zowel de vrijwilliger als de coördinator geldt dat zij nooit *over* het gezin praten met derden, maar altijd *met* het gezin.

De wekelijkse bezoeken van de vrijwilliger aan het gezin, vormen de kern van Home-Start. Home-Start is vraaggericht en flexibel. De manier waarop de ondersteuning vorm krijgt, is daarom niet gestandaardiseerd. Per week kan de ouder aangeven waar de behoefte op dat moment ligt, en zo wordt ieder huisbezoek vraaggericht ingevuld.

Veel voorkomende voorbeelden van activiteiten van vrijwilligers in de gezinnen zijn:

- Een luisterend oor bieden;
- Een rolmodel zijn voor ouders in de omgang met de kinderen (voorlezen, spelletje doen, aandacht geven);
- Praten over de opvoeding, ideeën uitwisselen en samen tot oplossingen komen;
- Samen op pad gaan, activiteiten ondernemen en contacten leggen met anderen;

- Bezoeken van voorzieningen in de buurt zoals peuterspeelzaal of bibliotheek;
- Praktische hulp als samen de kinderen aankleden, samen de kinderen van school halen en naar de speeltuin gaan.

In de Home-Start ondersteuning zijn globaal drie fasen te onderscheiden. De fase van de kennismaking, de feitelijke ondersteuning en de fase van afbouw en afscheid nemen.

Fase 1. Kennismaken & vertrouwen opbouwen

Tijdens de eerste fase van Home-Start staat alles in het teken van kennismaken. Van de ouder(s) met de vrijwilliger, de vrijwilliger met de ouder(s) en natuurlijk met de kinderen. Op initiatief van het gezin worden onderwerpen besproken. De vrijwilliger gaat niet direct overall op in. Het is aftasten en onderzoeken: wie zijn de gezinsleden, wat zijn de gewoonten, wat zijn de vragen en behoeften? De vrijwilliger vertelt ook over zichzelf. Onderwerpen kunnen zijn wie je bent, wat de reden is dat je Home-Start vrijwilliger bent geworden, etc. Belangrijk is dat het contact en samenzijn informeel is en het gezin zich uitgenodigd voelt te vertellen. Langzamerhand, als het vertrouwen groeit, wordt duidelijker wat de vragen en wensen zijn van de ouder(s) en kan daar meer op worden ingegaan.

De match (gezin-vrijwilliger) en de tijd van de vrijwilliger zijn belangrijke succesfactoren, zeker ook in deze verkennende fase. Er is geen haast, er zijn geen resultaten te behalen. Er is alleen het leggen van het contact, de nieuwsgierigheid in elkaar en de mogelijkheid om met elkaar te ontdekken. De tijd die de vrijwilliger geeft is onbetaald. Ouders vertellen dat het feit dat iemand belangeloos er voor je is, de relatie extra bijzonder maakt.

De overgang naar de tweede fase is niet zo duidelijk. Wanneer het vertrouwen er is, vertellen ouders meer wat er aan de hand is en waar de ondersteuning gewenst is. Zo luidt de fase van verdere ondersteuning zichzelf langzaam en als vanzelf in.

Fase 2. Proces in beweging

Een vrijwilliger beschreef de essentie van Home-Start als: het is 'op je handen zitten' en tegelijkertijd 'de handen uit de mouwen steken'. Home-Start is, naast rustig luisteren, ook een actieve vorm van ondersteuning.

Vragen en behoeften van gezinnen kunnen zowel op praktisch als op meer opvoedkundig terrein liggen.

Praktische steun is niet een doel op zich is maar een middel om de vertrouwensband te laten ontstaan en groeien en het zelfvertrouwen van de ouder(s) te vergroten.

Afhankelijk van de vraag of behoefte kan de vrijwilliger samen met de ouder mee naar buiten, spelen met de kinderen, knutselactiviteiten bedenken en doen, etc.

De ouders bepalen wat prioriteit heeft. De focus van de vrijwilliger is gericht op wat goed gaat in een gezin. De vrijwilliger benoemt de leuke en positieve punten die de gezinsleden laten zien. Ouders hebben vaak minder oog voor dat wat goed gaat dan voor wat moeilijk is of in hun ogen niet goed. Door dat wat goed gaat en krachtig is te benoemen en te expliciteren groeit het bewustzijn van de ouder en kan ook het zelfvertrouwen groeien. Dat gebeurt ook door vragen of eventuele problemen van de ouder niet over te nemen of op

te lossen maar de ouder te bevragen en uit te dagen zelf oplossingen te bedenken. Dit vergroot niet alleen het zelfvertrouwen maar ook het (probleem)oplossend vermogen.

Vragen met betrekking tot de opvoeding of de kinderen kunnen worden besproken tijdens het samen doen van huishoudelijke taken of met een kop koffie of thee op de bank. De vrijwilliger luistert, erkent dat opvoeden soms lastig is en normaliseert; iedere ouder heeft wel eens opvoedvragen en bepaald (negatief) gedrag past bij de ontwikkelingsfasen van een kind. De vrijwilliger denkt met de ouders mee over de opvoeding van de kinderen. De vrijwilliger doet dit vanuit de eigen ervaring met opvoeden ('wat bij mijn kinderen goed werkte is') en sluiten aan bij de opvoed waarden van het gezin.

De vrijwilliger stimuleert de ouder op zoek te gaan naar informatie over hun opvoedvraag. Dit kan zijn door de opvoedvraag te bespreken met andere ouders en te horen hoe zij met dit probleem omgaan. Of door het zoeken van informatie op internet www.opvoeden.nl of bij voorzieningen zoals de Jeugdgezondheidszorg (GroeiGids). De vrijwilliger ondersteunt de ouder bij het zoeken naar informatie over zijn/haar vraag en een mogelijke aanpak en stimuleert de ouder zelf te kiezen wat aanspreekt. Vervolgens steunt de vrijwilliger de ouder bij het ten uitvoer brengen van de gevonden (of gekregen) adviezen.

De vrijwilliger stimuleert de ouder om samen op onderzoek uit te gaan in de buurt naar activiteiten, speelplekken, de voorschool of buurthuis. Prikkelen en uitdagen van de ouder kan leiden tot het herontdekken van bestaande en ontdekken van nieuwe kwaliteiten van zichzelf of van nieuwe plekken of voorzieningen in de buurt.

De Home-Start vrijwilliger heeft de tijd voor de ouder(s). De vrijwilliger en de ouder praten over de onderwerpen die de hen bezighouden, de vragen die zij heeft en de gevoelens die bij het opvoeden komen kijken. Voor veel moeders betekent de komst van de vrijwilliger één middag in de week wat meer ontspanning, een gezellige middag, afleiding voor zichzelf en voor de kinderen.

Door met de kinderen samen op te trekken, kan de vrijwilliger alternatieve manieren van omgaan met de kinderen of omgaan met bepaald gedrag laten zien. Door het voorbeeld en de effecten te zien, kan de ouder beslissen om bepaalde manieren over te nemen of daarmee te experimenteren. Opvoedvaardigheden worden hiermee versterkt en nieuwe opvoedvaardigheden kunnen hierdoor worden opgedaan.

Vrijwilligers kunnen met het gezin afspreken om de komende week te oefenen met datgene dat ze besproken hebben. De week erna kan kunnen de resultaten hiervan worden geëvalueerd.

De vrijwilliger heeft zelf opvoedervaring en kan de eigen opgedane kennis en ervaring inzetten als dat gewenst is door de ouder. Het herkennen en erkennen van situaties en gevoelens kan helpend zijn voor de ouder. Zij is niet de enige die onzeker is en vragen heeft. Andere ouders zijn er ook uitgekomen.

Vrijwilliger zijn bij Home-Start vraagt dat je goed kunt invoegen in de leefwereld van de ouder, je je openstelt voor de ander, je de manier van het gezin en de situatie accepteert zoals deze is zonder het te willen veranderen. Luisteren, niet oordelen en aanvoelen wat nodig is, zijn belangrijke kwaliteiten.

Binnen deze relatie is het voor beide partijen en dus ook voor de vrijwilliger van belang de grenzen te bewaken. De bedoeling is dat de ouder sterker wordt en straks weer zelfstandig

met behulp van het eigen netwerk haar (opvoed)taken aankan. Gewaakt moet worden voor te grote afhankelijkheid van de vrijwilliger door grenzen goed in de gaten te houden en het te bespreken wanneer deze (dreigen te) worden overschreden.

Wanneer tijdens de ondersteuning blijkt dat ofwel de ouder ofwel de vrijwilliger vindt dat meer ondersteuning gewenst is dan de vrijwilliger te bieden heeft, kan de vrijwilliger met de ouder bespreken wat de behoefte is. De vrijwilliger neemt hierover contact op met de coördinator. De coördinator is goed op de hoogte van de sociale kaart en denkt mee over de mogelijkheden van vervolg- of aanvullende hulp en ondersteunt het gezin bij het aanmelden voor deze hulp.

Mocht de vrijwilliger denken dat de eigen kennis en kunde niet afdoende is voor de vragen en problemen die spelen binnen een gezin neemt de vrijwilliger hierover contact op met de coördinator. Samen bespreken zij de situatie. Wanneer nodig bespreken zij het ook met het gezin.

In het geval dat de vrijwilliger zorgen, signalen of vermoedens heeft van huiselijk geweld en/of kindermishandeling bespreekt zij dit in een zo vroeg mogelijk stadium met het gezin en met de coördinator. De coördinator brengt de signalen in kaart en is verantwoordelijk voor de vervolgstappen zoals deze in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling staan vermeld. Als Home-Start verder kan gaan, bespreekt de coördinator met het gezin en de vrijwilliger hoe dat vorm te geven.

Fase 3. Afbouw en afscheid

Het moment en de manier van afbouwen staat niet vast. Tekenen dat het beter gaat en wanneer afbouwen aan de orde is, zijn vaak dat de ouder(s) inmiddels zoveel andere bezigheden hebben dat afspraken minder makkelijk kunnen worden gepland of steeds vaker worden afgezegd. Tijdens de tussentijdse evaluatie onderzoeken de vrijwilliger en coördinator met de ouder of het tijd is om over afronding na te gaan denken. Samen bespreken ze welke behoeften of vragen het gezin nog heeft en hoe daar samen mee aan de slag te gaan in deze laatste fase.

De vrijwilliger neemt contact op met de coördinator als de conclusie is dat kan worden afgebouwd. Hiervoor maken het gezin en de vrijwilliger als het nodig is een schema. Een manier kan zijn om de wekelijkse ontmoetingen terug te brengen naar tweewekelijks en daarna maandelijks. Het gezin ervaart nu hoe het is zonder de wekelijkse ondersteuning en ziet dat het op eigen kracht kan functioneren. Dat is het moment om de datum te prikken voor de definitieve afsluiting.

Meestal spreken de vrijwilliger en het gezin af om het afscheid met een speciale bijeenkomst te markeren. De vrijwilliger en het gezin zijn vrij om daarvoor een vorm te bedenken, belangrijk is dát er vorm wordt gegeven aan het afsluiten van deze periode en het afscheid nemen van elkaar. Vaak wordt het afscheid feestelijk gevierd of wordt een uitstapje georganiseerd.

Er kunnen ook andere redenen zijn waarom wordt afgerond. Bijvoorbeeld omdat geen verbetering optreedt of omdat de vrijwilliger wil stoppen. In deze gevallen gaat de coördinator naar het gezin om de voortgang te bespreken.

Voorafgaand aan de definitieve evaluatie overlegt de coördinator nog een keer met de vrijwilliger hoe de ouders aankijken tegen het afsluiten. De ondersteuning wordt afgesloten met een gesprek van de coördinator met de vrijwilliger en het gezin.

2. Uitvoering

Materialen

Voor de Home-Start coördinatoren zijn de volgende materialen beschikbaar:

- Het Home-Start Handboek. In dit handboek is onder andere de methodiekbeschrijving opgenomen (Van der Meulen & Smit (met aanpassing door Sandra Hollander, oktober 2018). Het is gebaseerd op het Handboek van Home-Start Worldwide.
- Formulieren voor ouders en vrijwilligers als hulpmiddel voor coördinatoren bij de te voeren gesprekken
- De website www.home-start.nl.
- Het Home-Start Intranet met informatie, documentatie en forum.
- PR materialen, onder andere:
 - Folders voor gezinnen in het Nederlands, Engels, Turks en Arabisch.
 - Folders voor vrijwilligers.
 - Posters om gezinnen en vrijwilligers te werven.
 - Brochures voor verwijzers.
 - Beeldmateriaal: ' Opvoeden doe je niet alleen' (Home-Start landelijk steunpunt, 2002) en 'Van goede wil: een film van Mieke en Po, vrijwilligster en moeder' (Bromet & Dochters, 2004).
 - Voorbeelden van persberichten en advertenties.
- De verplichte, driedaagse training voor nieuwe coördinatoren.
- De verplichte training voor nieuwe vrijwilligers, bestaande uit zes korte delen e-learning en zes dagdelen training in een bijeenkomst.
- Op het Intranet van Home-Start worden ideeën voor themabijeenkomsten en regionale overleggen gedeeld door coördinatoren.

Locaties en typen organisaties

Home-Start wordt in Nederland uitgevoerd door organisaties die werkzaam zijn in de jeugdsector. Voorbeelden hiervan zijn vrijwilligersorganisaties, welzijnsorganisaties en jeugdgezondheidszorg. Zij moeten aan een aantal criteria en voorwaarden voldoen die beschreven zijn in het Handboek. De Home-Start coördinator is in dienst bij de uitvoerende organisatie en heeft vanuit daar een fysieke of flexibele werkplek. Individuele gesprekken met vrijwilligers vinden plaats bij de vrijwilliger thuis of op de werkplek van de coördinator. Voor de trainingen en terugkombijeenkomsten van de vrijwilligers regelt de coördinator een grotere ruimte.

Vereniging Humanitas is in Nederland hoofdlicentiehouder van Home-Start. Het Landelijk Steunpunt Home-Start heeft zijn standplaats binnen het Landelijk Bureau van Humanitas in Amsterdam. Het Landelijk Steunpunt biedt praktische en inhoudelijke ondersteuning aan coördinatoren en bewaakt en bevordert de kwaliteit van het programma.

Home-Start Worldwide is het overkoepelend orgaan voor alle Home-Start organisaties over de hele wereld.

Het ziet toe op internationale kwaliteitsstandaarden en faciliteert uitwisseling van kennis en goede voorbeelden.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

Minimale eisen aan Home-Start coördinatoren:

- Minimaal een diploma van een relevante hbo en vijf jaar werkervaring in de jeugdsector;
- Goede schriftelijke en mondelinge vaardigheden;
- Uitstekende communicatieve vaardigheden;
- Om kunnen gaan met diversiteit;
- Sensitief, positief, daadkrachtig, flexibel en besluitvaardig;
- Zelfstandig en in teamverband kunnen werken;
- Heeft kennis van de sociale kaart van de regio;
- Is representatief en goed in het contact met kinderen, ouders en andere hulpverleners, gemeenten of andere belanghebbenden/financiers.

De Home-Start coördinator is verplicht de coördinatoren training Home-Start te volgen.

Minimale eisen aan Home-Start vrijwilligers:

- Grote sociale vaardigheden;
- Goed kunnen inleven in een ander, ook als die anders denkt en/of doet;
- Kennis van opvoeding uit eigen ervaring;
- Assertief zijn;
- In staat zijn eigen grenzen in de gaten te houden;
- Reflectief vermogen; 'wat doe ik waarom, wat voel ik ergens bij'?
- Goed en onbevooroordeeld kunnen luisteren;
- Flexibel zijn;
- Een grote tijdsinvestering voor langere tijd kunnen leveren.

Om als vrijwilliger voor Home-Start aan de slag te gaan, heeft iemand eerst de training (20 uur) Home-Start voor vrijwilligers gevolgd.

Kwaliteitsbewaking

Licentie en visitatiecommissie

Home-Start is een programma met een licentiestructuur. Bij het aangaan van de licentieovereenkomst tussen de uitvoerende organisatie en de Vereniging Humanitas, gaat de uitvoerende organisatie akkoord met de uitvoeringseisen die in de licentie en het Handboek Home-Start worden beschreven. Om te onderzoeken of alle uitvoerders zich houden aan de criteria en werkwijze uit het Handboek is in 2015 een Visitatiecommissie ingesteld voor onderlinge visitaties. Elke nieuwe Home-Start locatie wordt gedurende 3 jaar jaarlijks gevisiteerd. Daarna om de drie jaar. De Visitatiecommissie bestaat uit één onafhankelijke voorzitter van de Sesam Academie en twee, steeds wisselende, coördinatoren. De commissie bekijkt aan de hand van de visitatiechecklist of alle benodigde materialen en formulieren aanwezig zijn. Daarnaast voert de commissie gesprekken met de coördinator(en), leidinggevende, eventueel bestuurslid en twee vrijwilligers over de werkwijze van de coördinatoren. Na het bezoek maakt de voorzitter een verslag van de dag, waarin de commissie een bindend advies geeft aan Humanitas over het wel of niet aanhouden van de licentieovereenkomst. Daarnaast kunnen ook verbeterpunten worden aangegeven door de commissie.

Deskundigheid uitvoerders

Home-Start wordt uitgevoerd door vrijwilligers en coördinatoren.

Home-Start vrijwilliger

Een voorbereidende training voor vrijwilligers is verplicht. Deze training bestaat uit twee uur e-learning en 18 uur live-learning in een groep, verdeeld over zes dagdelen. Belangrijke onderdelen van de training zijn: kennismaken met Home-Start, leren wat het uitvoeren van huisbezoeken volgens de Home-Start uitgangspunten inhoudt, eigen kwaliteiten leren kennen en nadenken over de rol van normen en waarden in de opvoeding. Aansluiten bij de normen en waarden en opvoedideeën van het gezin en grenzen stellen zijn thema's die besproken en geoefend worden. De vervolfbegeleiding, zoals terugkombijeenkomsten en individuele begeleidingsgesprekken met de coördinator, is verplicht voor vrijwilligers. Hierin komen de krachten van de vrijwilliger en ook de valkuilen naar voren. De groep vrijwilligers denkt met elkaar mee en zoekt samen naar oplossingen. Op een manier zoals we dit ook verwachten dat een vrijwilliger dit met een ouder doet.

Home-Start coördinator

De coördinator volgt bij de start van de werkzaamheden voor Home-Start de driedaagse landelijke coördinatoren training Home-Start. Deze training behandelt de Home-Start uitgangspunten en werkwijze. In de training komt de hele route die een gezin volgt binnen Home-Start aan de orde, en de werkzaamheden die de coördinator tijdens de verschillende stappen uitvoert. Hetzelfde geldt voor de route van vrijwilligers binnen Home-Start. Ook komt het contact met verwijzers aan de orde.

We streven naar minimaal dienstverband van 20 uur voor een coördinator zodat zij de ruimte hebben om aanwezig te zijn bij regionaal coördinatoren overleggen, intervisie en voor individuele ondersteuning door een Home-Start ondersteuner. Een keer per jaar wordt de landelijke dag voor Home-Start coördinatoren georganiseerd met een bepaald thema bedoeld voor deskundigheidsbevordering en versterken van de samenwerking.

Meldcode

Bij ondersteuning door Home-Start staat de veiligheid binnen een gezin, voor vrijwilligers, ouders en kinderen voorop. Wanneer een vrijwilliger (opvoed)gedrag waarneemt dat schadelijk is voor het kind, zal zij dit melden bij de coördinator, ook wanneer de ouders dit gedrag niet als een probleem bestempelen. De coördinator zal met het gezin het gesprek aangaan, waarbij de coördinator kan overleggen met haar leidinggevende of de Home-Start ondersteuner in de regio. Uitkomst van dit gesprek kan zijn dat de coördinator samen met het gezin op zoek gaat naar een andere vorm van (professionele) hulp(verlening). Wanneer de coördinator een vermoeden van kindermishandeling heeft, volgt zij de Meldcode Kindermishandeling. Indien er een melding wordt gemaakt, wordt dit altijd aan het gezin verteld. Bij een onveilige situatie in een gezin, beslist de coördinator in gesprek met de vrijwilliger of de vrijwilliger het gezin kan blijven ondersteunen of dat de vrijwilliger zich uit het gezin moet terugtrekken.

Randvoorwaarden

Om Home-Start te kunnen opstarten en uitvoeren in een gemeente is er het volgende nodig:

- Draagvlak bij de gemeente
- Een geschikte organisatie die Home-Start kan uitvoeren en voldoet aan de criteria en voorwaarden zoals beschreven in het Handboek (zoals o.a. het hebben van een vrijwilligersbeleid, privacy beleid en zich willen houden aan de licentievoorwaarden).
- Een organisatie en coördinatoren die geloven in de visie en werkwijze van (het internationale programma) Home-Start en dit uitvoeren zoals omschreven in het Handboek.

Implementatie

Gemeenten of organisaties die Home-Start willen uitvoeren, kunnen contact opnemen met het Landelijk Steunpunt Home-Start voor informatie en advies over de implementatie van het programma.

Hieronder worden de stappen beschreven die altijd doorlopen worden:

- Het Landelijk Steunpunt vraagt informatie op waaruit blijkt dat de uitvoerende organisatie voldoet aan de minimale uitvoeringscondities die worden genoemd in het Handboek.
- Er wordt een licentieovereenkomst gesloten tussen de Vereniging Humanitas en de uitvoerende organisatie. De overeenkomst geldt altijd voor een bepaalde periode.
- De nieuwe coördinator neemt deel aan de driedaagse training en ontvang hiervoor een certificaat.
- De coördinator krijgt toegang tot het Intranet van Home-Start, waarop informatie en promotiemateriaal te vinden is.
- De coördinator krijgt toegang tot de training voor vrijwilligers.
-

Home-Start wordt gecoördineerd door een betaalde Home-Start coördinator, een beroepskracht die in een gemeente of wijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van Home-Start. De coördinator werkt met drie groepen: 1) de ouders 2) de vrijwilligers en 3) professionals werkzaam binnen de jeugdsector.

De coördinator selecteert voor ieder Home-Start gezin een (getrainde) vrijwilliger die past bij het gezin en bij de ondersteuningsvraag. Om een goede koppeling te kunnen maken, gebruikt de coördinator de verzamelde informatie over het gezin en de informatie die zij heeft van de mogelijk in te zetten vrijwilligers. Het gaat hierbij om de wensen en behoeften van het gezin ten aanzien van de opvoeding en een potentiële vrijwilliger. De coördinator zoekt hierbij naar zoveel mogelijk overeenkomsten met een vrijwilliger uit haar pool vrijwilligers. Zij zorgt ervoor dat de wensen en de ervaring van de vrijwilliger zo goed mogelijk aansluiten bij een gezin.

Ouders en vrijwilligers ontmoeten elkaar voor het eerst tijdens het koppelingsgesprek, begeleid door de coördinator. Na het koppelingsgesprek kunnen zowel ouders als vrijwilligers binnen 2 dagen aangeven of er wat hun betreft een 'klik' is. Als dit het geval is, plannen zij samen hun afspraken en neemt de coördinator na 4 weken contact op met het gezin en met de vrijwilliger om te horen of zij beiden tevreden zijn met de koppeling. Als er tijdens het koppelingsgesprek geen 'klik' is gaat de coördinator op zoek naar een andere vrijwilliger.

De coördinatoren Home-Start werven Home-Start vrijwilligers voor hun Home-Start locatie. Zij zoeken hiervoor naar kanalen die in de gemeente waarin zij werkzaam zijn veel gebruikt worden:

- Facebook en/of LinkedIn
- Advertenties in wijkkranten
- Oproep via vrijwilligerscentrale in de regio
- Stimuleren van mond tot mond reclame door gezinnen die hebben deelgenomen
- Activeren van vrijwilligers om potentiële vrijwilligers te enthousiasmeren
- Contacten met scholen, buurtcentra en andere voorzieningen en bedrijven in de gemeente
- Radio
- Aanwezig op evenementen

De vrijwilliger en coördinator hebben minimaal één maal per jaar een face-to-face gesprek waarin het functioneren van de vrijwilliger en de wensen en behoeften van de vrijwilliger centraal staan. De coördinator organiseert minimaal zes bijeenkomsten per jaar voor vrijwilligers, zoals intervisie en themabijeenkomsten. Tussentijd is er, indien nodig, telefonisch of live contact.

Kosten

Hieronder is een voorbeeldbegroting voor een Home-Start locatie bijgevoegd. Hier wordt uitgegaan van één coördinator die voor 20 uur in dienst is. In deze 20 uur kunnen 25 vrijwilligers worden begeleid die maximaal 30 gezinnen ondersteunen. Voor startende locaties wordt er uitgegaan van een opbouwperiode van drie jaar om deze aantallen vrijwilligers en gezinnen te behalen. Voor nieuwe coördinatoren zijn er de éénmalige kosten van de verplichte training, namelijk € 975, -.

Personele kosten	€
Salariskosten coördinator (voorbeeld schaal 8.13, cao Welzijn)	28.000
Sociale lasten	6.500
Pensioenpremie	2.750
Overhead kosten (leidinggevende, P&O etc.)	4.750
<i>totaal personele kosten</i>	<i>42.000</i>
Organisatiekosten	
Kosten één werkplek, inclusief gebruik gespreks- en groepsruimten	3.450
Bureaunkosten (kopieer/telefonie/internet/kantoorartikelen)	1.050
automatisering	400
<i>totaal organisatiekosten</i>	<i>4.900</i>
Activiteiten kosten	
Informatie, voorlichting en overleg verwijzers	500
Informatie, voorlichting, werving vrijwilligers en ouders (incl. advertentiekosten)	1.650
Vrijwilligersvoorbereidingscursus en certificering (lunch en gastsprekers)	800
Gastsprekers vrijwilligersbijeenkomsten	500

reiskostenvergoeding vrijwilligers, vrijwilligerskosten (incl. VOG, indien niet gratis)	3.100
<i>totaal activiteitenkosten</i>	<i>6.550</i>
Kwaliteitszorg en waarborg	
Deelname regionale coördinatoren overleggen	300
Individuele ondersteuning	400
Licentiebijdrage (2% van inkomsten voor Home-Start)	1.075
<i>Totaal kwaliteitszorg en waarborg</i>	<i>1.775</i>
Onvoorzien	1.000
<i>Totale jaarlijkse programmakosten Home-Start</i>	<i>56.225</i>

3. Onderbouwing

Problemen en risico's

Home-Start is ontwikkeld voor ouders met jonge kinderen. Er is nog geen sprake van problemen, maar wel van risico's die tot problemen zouden kunnen leiden. Onzekerheid over de opvoeding en beperkte steun uit het sociale netwerk van de ouders zijn de voornaamste risico's. Onzekerheid en weinig steun vanuit het netwerk kunnen de draaglast verder vergroten en daarmee op kortere of langere termijn problemen veroorzaken in de opvoeding en/of ontwikkeling van het kind (Bakker, Bakker, Van Dijk & Terpstra, 1998).

Dagelijkse vragen over de opvoeding kunnen ouders niet in hun omgeving stellen. Hierdoor kunnen ouders het gevoel krijgen er alleen voor te staan (Sanders & Dadds, 1993). Door de opvoedonzekerheid kunnen alledaagse problemen binnen het gezin escaleren en gaan ouders de opvoeding van de kinderen als iets negatiefs ervaren. Verminderd welzijnsgevoel van moeders is in verband gebracht met een hele serie van negatieve uitkomsten voor kinderen zoals internaliserende problematiek en storend en agressief gedrag (Black, Papas, Hussey, Dubowitz, Kotch & Start, 2002; Hay, Pawlby, Angold, Harold & Sharp, 2003). De mate waarin moeders het ouderschap ervaren als moeilijk is een van de belangrijkste factoren voor het welbevinden van kinderen (Ostberg & Hagekull, 2000).

Onderzoek toont aan dat de eerste vijf jaar van een kinderleven van cruciaal belang zijn voor de ontwikkeling van emotionele zekerheid en de verwerving van zelfregulatievaardigheden (Repetti, Taylor & Seeman, 2002). Wanneer ouders in deze leeftijden weinig positief opvoedgedrag laten zien, zoals gebrek aan toezicht, inconsistent opvoedgedrag en een harde opvoedstijl, is er een grotere kans op het ontwikkelen van antisociaal gedrag, falen in het onderwijs en lidmaatschap van deviante groepen op latere leeftijd (Capaldi & Patterson, 1991; Ehrensaft, Wasseman, Verdelli, Greenwald, Miller & Davies, 2003; Patterson, Debaryshe & Ramsey, 1989; Stormshak, Bierman, Mc Mahon & Lengua, 2000).

Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam (Asscher, 2005) toont aan dat 14 procent van de ouders met jonge kinderen een vorm van ondersteuning zou willen, waarbij een vrijwilliger hen wekelijks thuis bezoekt. Het risico is dat zonder ondersteuning alledaagse gezinsproblemen bij deze ouders uit de hand lopen en uitgroeien tot ernstige langdurige (emotionele en gedrags)problemen.

Oorzaken

Home-Start richt zich op ouders van jonge kinderen. Hun levens zijn ingrijpend gewijzigd door de komst van kinderen. De oorzaken van veranderingen in gezinnen met jonge kinderen zijn te vinden binnen drie categorieën factoren, namelijk kind factoren, ouderfactoren en gezinsfactoren.

Kindfactoren:

- Snelle opeenvolging in ontwikkelingsfasen van jonge kinderen. Jonge kinderen ontwikkelen zich in hoog tempo van baby, naar peuter, naar kleuter. Zij worden telkens met een nieuwe ontwikkelingsopgave geconfronteerd (Riksen-Walraven, 1989). Dit betekent dat ouders zich aan moeten passen aan de verschillende ontwikkelingsfasen van hun kinderen. Dit vereist flexibiliteit van ouders.

- De afhankelijkheid van jonge kinderen (jonge kinderen vragen veel energie). Jonge kinderen zijn sterk afhankelijk van hun ouders, en kunnen vooral moeders veel energie kosten. Jonge kinderen vragen veel tijd en aandacht qua verzorging, eten, slapen en zindelijkheid. Door deze verzorging zijn jonge kinderen veel thuis. Uitstapjes met jonge kinderen kosten voorbereiding en energie, daardoor kan het sociale netwerk van ouders verkleind worden. Moeders van jonge kinderen rapporteren meer eenzaamheid (Rijks, 2007).

Ouderfactoren:

- Balans tussen draagkracht en draaglast. Ouders hebben, naast de opvoeding, veel andere (gezins)taken en zorgen, zoals werk, huisvesting, relaties binnen en buiten het gezin, de huishouding etc. De draaglast kan dan groter worden dan de draagkracht (Bakker e.a., 1998).
- Opvoedingscompetentie betekent dat ouders in staat zijn de opvoeding af te stemmen op de behoefte van de kinderen. Verminderd gevoel van opvoedingscompetentie ontstaat als er een mismatch is tussen de vraag van het kind naar bepaald opvoedgedrag en de beschikbare mogelijkheden van ouders om hieraan te kunnen voldoen. Deze mismatch wordt mede bepaald door een negatief beeld van zichzelf of het kind en door de mate van toewijding van de ouder aan zijn ouderlijke rol (Williford, Calkins en Keane, 2006).
- Hoe ouders de opvoeding beleven blijkt samen te hangen met het voorkomen van opvoedproblemen. Bij ouders die negatief gestemd zijn over de opvoeding, worden vaker opvoedproblemen gesignaleerd dan bij ouders die positief gestemd zijn. Een negatieve beleving van de opvoeding komt bij sommige groepen ouders vaker voor dan bij andere. Onder andere ouders met een niet-westerse afkomst, ouders uit eenoudergezinnen, ouders die onder de armoede grens leven en gezinnen waarbij de moeder een lage opleiding heeft, zijn vaker negatief gestemd over de opvoeding (Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, S., en Reijneveld, M. (2005).
- Ouders die geen of een heel klein sociaal netwerk hebben, waardoor er beperkte mogelijkheden zijn voor het stellen van dagelijkse vragen en het ontvangen van informele ondersteuning (Van Egten e.a., 2008)

Gezinsfactoren:

- Diverse ingrijpende levensgebeurtenissen in korte tijd. In gezinnen met jonge kinderen vinden in korte tijd diverse ingrijpende levensgebeurtenissen plaats: de geboorte van de kinderen, verdere familie, werk, verhuizing, overlijden, etc. Diverse onderzoeken tonen aan dat deze fase voor ouders uitdagend tot zeer problematisch kan zijn (Mulsow, Galdera, Poursley, Reifman & Huston, 2002; McKelvey, Fitzgerald, Schiffman & Von Eye, 2002).
- Ouders met jonge kinderen ervaren soms niet genoeg steun in hun sociale netwerk om met alle vragen en problemen om te gaan. Oorzaken zijn: ouders hebben geen netwerk (meer); als gevolg van life-events (huwelijk, scheiding, overlijden, verhuizing); hoe meer problemen hoe kleiner het netwerk; geen goede relatie met familie, burens (veel kritiek of schaamte) (Bartelink, 2015).
- Er kunnen specifieke omstandigheden zijn die een extra risico vormen bijvoorbeeld wanneer er sprake is van een eenoudergezin of een gezin met migratieachtergrond. Ouders in eenoudergezinnen hebben vaker moeite met het opvoeden dan andere ouders. Alleenstaande ouders geven meer dan gemiddeld aan dat ze moeite hebben met het handhaven van regels voor hun kinderen, het opvoeden lastig te vinden en

soms behoorlijk te twijfelen aan hun competenties. Ze zijn naar eigen zeggen minder consistent in hun opvoedingsgedrag dan ouders uit tweeoudergezinnen. Dit staat los van hoe hoog of laag ze zijn opgeleid en wat hun inkomen is, zo blijkt uit vragenlijstanalyses voor 'Het Gezinsrapport' van het Sociaal en Cultureel Planbureau (Bucx, 2011).

- Eenoudergezinnen met minderjarige kinderen zijn voor een groot deel ook arme gezinnen.
Ruim een kwart van deze gezinnen had in 2009 een inkomen onder de lage inkomensgrens.

Gezinnen in armoede zijn bij uitstek gezinnen waar de opvoeding moeilijker is voor de ouder en een slechtere uitgangspositie vormen voor het kind. Het kan extra onzekerheid en stress opleveren voor de alleenstaande ouder. En dit heeft op haar beurt weer een weerslag op de interactie met de kinderen en de opvoeding. Alleenstaande ouders hebben ook meer behoefte aan ondersteuning uit hun sociale netwerk bij de opvoeding van hun kinderen (Bucx & de Roos, 2011).

- Kinderen en jongeren uit niet-westerse migrantengroepen, wier ouders vaak laagopgeleid zijn en een zwakke sociaaleconomische positie hebben, lopen een verhoogd risico op problemen in hun ontwikkeling. Het jeugdbeleid en de jeugdzorg bereiken migrantenouders en hun kinderen te laat en de aanpak is niet effectief genoeg (Pels en Vollebergh, 2006).

Aan te pakken factoren

1. Vergroten opvoedcompetentie
2. Gevoel van om kunnen gaan met alledaagse opvoedvragen door toename van kennis, inzicht en vaardigheden
3. Versterken sociale netwerk van gezinnen

Home-Start richt zich op de ouders. Vrijwilligers besteden tijd en aandacht aan de ouders, laten hen zien dat ze de moeite waard zijn en dat iedereen wel eens vragen of moeilijkheden in de opvoeding heeft (normaliseren van opvoedvragen). Zij benoemen wat goed gaat in het gezin, zoeken samen met ouders naar oplossingen voor moeilijkheden en gebruiken daarbij hun eigen opvoedervaring. In het contact met de kinderen is de vrijwilliger een voorbeeld voor ouders waardoor ouders ander opvoedgedrag zien en gaan uitproberen. Ouders en vrijwilligers leren van elkaar. Hierdoor wordt gewerkt aan toename van het gevoel van competentie bij de ouders. Ouders zijn daardoor beter in staat om een positieve, plezierige thuissituatie te creëren en praktische en emotionele steun aan hun kind(eren) te geven. Dit draagt bij aan het voorkomen dat alledaagse problemen met kinderen uitgroeien tot langdurige emotionele en/of gedragsproblemen bij kinderen. Gezien de duidelijke samenhang tussen opvoeding en de ontwikkeling van kinderen (zie bijvoorbeeld Ehrensaft, 2003) zijn talloze vroege interventies en opvoedingsondersteuningsprogramma's ontwikkeld om potentieel negatieve ontwikkelingsuitkomsten te voorkomen en gezonde ontwikkeling in gezinnen met jonge kinderen te bevorderen. Kinderen die opgroeien in een omgeving waar sprake is van positieve betrokkenheid van de ouder kan de ontwikkeling van problemen verminderen of voorkomen (Bean et al., 2006; Beyers et al.,)

Alle ouders hebben weleens vragen of zorgen. Meestal biedt een gesprek met andere ouders, vrienden of familie voldoende uitkomst. Sociale steun is dan ook een belangrijke, informele vorm van opvoedingsondersteuning (Barendrecht c.s., 2008; Van Egten c.s., 2008)

Met de vrijwilliger is het sociale netwerk van het gezin tijdelijk uitgebreid. Vrijwilligers zoeken met ouders samen naar manieren om het bestaande netwerk te versterken of uit te breiden zodat het gezin ook in de toekomst, als Home-Start is gestopt, een beroep kan doen op anderen. Ouders en vrijwilligers praten hierover en ondernemen samen activiteiten (bijvoorbeeld samen met de kinderen naar de bibliotheek of naar een ouder en kind inloop in de buurt). Samen zoeken ze naar oplossingen (een vraag van een ouders kan zijn; hoe zorg ik dat ik in contact kom met mijn buurvrouw). De vrijwilliger doet dit vanuit haar eigen ervaringsdeskundigheid. Doordat ouders zich gesteund (gaan) voelen door mensen in hun netwerk is het de bedoeling dat zij ook in de toekomst kleine problemen die bij de dagelijkse opvoeding horen, oplossen. En dat hiermee het welbevinden en het zelfvertrouwen wordt vergroot.

Verantwoording

Verantwoording aanpak Home-Start

Ouders worden ondersteund door een vrijwilliger. Volgens Thompson, Kopenske, Heinicke, Gomby en Halfon (2001) is een belangrijke succesfactor van programma's die met vrijwilligers werken, dat een vrijwilliger minder bedreigend wordt ervaren dan een professional (Kelleher & Johnson, 2004). Vrijwilligers hebben de tijd om daadwerkelijk een relatie met ouders op te bouwen, wat de basis is voor verandering binnen het gezin (Harrison, 1981). Roza, van Baren, Meijs en Metz (2012) noemen een paar factoren die de waarde van vrijwilligers onderbouwen. Ten eerste de gelijkwaardigheid in de relatie van ouder en vrijwilliger. Ten tweede de ervaring, door de belangeloze inzet van de vrijwilliger die er echt voor hen is en speciaal voor hen zijn/haar vrije tijd wil inzetten. Uit onderzoek blijkt dat ouders voor steun en advies bij de opvoeding bij voorkeur mensen uit hun sociale omgeving raadplegen. Bij hen vinden ouders herkenning, erkenning en bevestiging. Daardoor zien zij makkelijker in dat het normaal is om vragen over de opvoeding te hebben (Gaylord-Harden, N.K., Campbell, C.L., Kesselring, M. (2010). Binnen Home-Start is veel aandacht voor de relatie en 'klik' tussen ouder en vrijwilliger. Factoren die positief van invloed zijn op de 'klik' tussen ouder en vrijwilliger zijn overeenkomsten in de persoonlijke geschiedenis en overeenkomsten in persoonlijkheidskenmerken (Brookes, Summers, Thornburg, Ispa & Lane, 2006). Coördinatoren maken een zorgvuldige afweging bij het koppelen van de gezinnen aan een vrijwilliger. Voor een positief resultaat van Home-Start lijkt de band tussen vrijwilliger en ouder bepalend. Dit kan verklaard worden doordat ouders die een goede relatie hebben met de vrijwilliger leren om vroegere negatieve modellen of interpersoonlijke relaties te herzien. Ze hebben vertrouwen in het voorbeeld en de tips van de vrijwilliger. Dit beïnvloedt positief de wil van de ouders om te veranderen (Korfmacher, Green, Spellmann & Thornburg, 2007).

Bij Home-Start worden de gezinnen thuis bezocht door de vrijwilliger. Hierdoor is Home-Start een zeer laagdrempelig programma en thuisbezoeken verkleinen de kans dat een gezin vroegtijdig stopt met het programma (Diamond & Josephson, 2005). Daarnaast stimuleert de vertrouwde omgeving en informele sfeer het opbouwen van een relatie en het delen van ervaringen (Prinsen, B., L'Hoir, M., Ruiters, M. de, Oudhof, Kamphuis, M.,

Wolff, M. de, & Alpay, L. (2012) en voelen ouders zich in hun eigen huis het meest op hun gemak. Dat is de basis om te werken aan meer zelfvertrouwen (McGuigan, Katzev & Pratt, 2003).

Verantwoording inhoud Home-Start

Het doel van Home-Start is het vergroten van het zelfvertrouwen van ouders met tenminste één kind in de leeftijd van 0-7 jaar bij alledaagse opvoedvragen en het versterken van de sociale steun vanuit hun netwerk waardoor het ontstaan van (emotionele en gedrags)problemen bij kinderen kan worden voorkomen.

Moeders die steun ervaren van mensen in hun sociale netwerk hebben meer vertrouwen als opvoeder, hebben een groter welbevinden en zijn betere opvoeders (Hudson, Elek & Campbell-Grossman, 2000; Armstrong, Birnie-Lefcovitch & Ungar, 2005).

Subdoel 1. Opvoedcompetentie.

Een uitgangspunt van Home-Start is de gedachte dat de opvoeding van kinderen een zelfregulerend proces is (Hermanns, 2001). Ouders zijn in staat om (bewust en onbewust) hun opvoeding af te stemmen op de behoeften van hun kinderen. Er is veel bewijs dat ouders die zich competent voelen, positieve opvoedingsvaardigheden inzetten (Jones & Prinz, 2005). Ouders die erop vertrouwen dat zij goed om kunnen gaan met hun kinderen zijn warmer, responsiever en accepteren hun kind meer (Gondoli & Silverberg, 1997). Daarnaast zien zij hun kinderen minder vaak als 'lastig' (Coleman & Karraker, 2003). Ouders die zich niet competent voelen, laten minder adequaat ouderlijk gedrag zien, zij trekken zich terug uit de interacties met hun kinderen en reageren niet meer op het gedrag van hun kinderen (Coleman & Karraker, 1998). Uit verschillende onderzoeken naar het effect van Home-Start blijkt dat het zelfvertrouwen en ervaren gevoel van opvoedcompetentie bij ouders wordt vergroot (Hermanns, J., Van de Venne, L., & Leseman, P. 1997; Asscher, J.J., 2005; Deković, M., Asscher, J.J., Hermanns, J., Reitz, E., & Prinzie, P. 2010). De vrijwilliger benadert de ouders als goede opvoeders en benadrukt hun kwaliteiten. De ouders houden de regie tijdens de ondersteuning, worden gestimuleerd om zelf met oplossingen en initiatief te komen en de vrijwilliger gaat mee met het ritme van het gezin. Door het benadrukken van wat er wel goed gaat in een gezin, kunnen ouders hier vertrouwen uit putten. Hierin is de vrijwilliger een voorbeeld en mede-ouder die ervaringen op een gelijkwaardige manier kan delen.

Subdoel 2. Gevoel van om kunnen gaan met alledaagse opvoedvragen door toename van kennis, inzicht en vaardigheden.

Het is belangrijk dat de draagkracht en draaglast van ouders voor opvoedingstaken in balans is. Meer kennis, inzicht en vaardigheden over opvoeden vergroten de draagkracht en daarmee kunnen problemen in de opvoeding en ontwikkeling worden voorkomen. Door het versterken van kennis en vaardigheden wordt tevens de zelfredzaamheid van ouders vergroot (Bakker, I., Bakker, K., Dijk, A. van, & Terpstra, L. 1998).

Subdoel 3. Versterken sociale netwerk van gezinnen.

Opvoeden gaat gepaard met onzekerheid, vragen, twijfels en zorgen en soms met problemen. Die onzekerheden horen bij het 'gewone, dagelijkse opvoeden', dat toch meestal vanzelf wel goed gaat (Asscher, J.J., Deković, M., Prinzie, P., Hermanns, J., & van den Akker, A. L. 2010). Alle ouders hebben weleens vragen of zorgen over de opvoeding van hun kinderen. Meestal biedt een gesprek met andere ouders, vrienden of familie voldoende uitkomst. Sociale steun is dan ook een belangrijke, informele vorm van

opvoedingsondersteuning (Barendrecht, J.M., Winter, M. de, Beek, K.W.H. van, & Wijk, B.J. van, 2008; Van Egten, C. van, Zeijl, E., Hoog, S. de, Nankoe, C., & Petronia, E., 2008).

De Home-Start vrijwilliger is een tijdelijke uitbereiding van het sociale netwerk van een gezin. Sociale steun is een protectieve factor die van buitenaf relatief eenvoudig te beïnvloeden is. Vandaar dat veel opvoedingsondersteunende programma's proberen het sociale netwerk van gezinnen te beïnvloeden of zelf fungeren als een vorm van sociale steun (Hermanns & Vergeer, 1996). Steun uit het sociale netwerk kan het effect van risicofactoren compenseren (Hermanns, 1998). Daarnaast heeft steun uit het sociale netwerk een indirect positief effect op de kwaliteit van ouder-kind interacties en de hechting tussen ouder en kind (Hermanns, 2001). Moeders die steun ervaren van mensen in hun sociale netwerk hebben meer vertrouwen als opvoeder, hebben een groter welbevinden en zijn betere opvoeders (Hudson, Elek & Campbell-Grossman, 2000; Armstrong, Birnie-Lefcovitch & Ungar, 2005). Andere effecten van sociale steun zijn een vermindering van isolatie en een toename van opvoedingsvaardigheden en kennis. Het verbindt ouders met samenlevingsbronnen, zorgt voor ontspanning van de opvoedingsdruk, steunt relaties tussen ouders en hun kinderen en helpt met het beschermen van families tegen kindermishandeling en disfunctie in de familie (Schreiber, 2006, via Nederlands Jeugd Instituut).

Door de sociale steun die ouders en kinderen ontvangen, kunnen problemen verminderd of zelfs

voorkómen worden (Bucx, 2011; van Egten, Zeijl, De Hoog, Nankoe, & Petronia, 2008; Van der Gaag, Gilsing, & Mak, 2013). Dit kan op den duur leiden tot een verminderde zorgafhankelijkheid en een vermindering van doorverwijzingen naar specifieke zorg (Cardol, 2015).

Andere effecten van sociale steun zijn een vermindering van isolatie en een toename van opvoedingsvaardigheden en kennis. Het verbindt ouders met samenlevingsbronnen, zorgt voor ontspanning van de opvoedingsdruk, steunt relaties tussen ouders en hun kinderen en helpt met het beschermen van families tegen kindermishandeling en disfunctie in de familie (Schreiber, 2006), via Nederlands Jeugd Insittuut).

De vrijwilligers van Home-Start handelen binnen de kaders van het VN Kinderrechtenverdrag. De vrijwilliger heeft zelf ook opvoedervaring en zet dit op een gelijkwaardige manier in tijdens de gesprekken met ouders. Door het delen van de eigen ervaringen kan het de ouder inspireren of stimuleren om bepaald opvoedgedrag uit te proberen. Tijdens het intake gesprek met de vrijwilliger en de training die de vrijwilliger verplicht volgt, leert de coördinator de vrijwilliger en de kwaliteiten van deze persoon kennen. Verschil in opvoedstijl en in waarden en normen tussen vrijwilliger en gezin worden gerespecteerd. De vrijwilliger sluit aan bij de normen en waarden van het gezin. De ideeën van het gezin over opvoeden zijn leidend, niet die van de vrijwilliger.

Vrijwilligers informeren en denken mee over de opvoeding van de kinderen. Zij adviseren niet.

De coördinator gaat uit van de actuele informatie over opvoeden en opgroeien dat te vinden is op de site www.opvoeden.nl . Wanneer de coördinator twijfels heeft over de vanuit eigen ervaring gegeven adviezen over opvoeden door de vrijwilliger, bespreekt zij dit met de

vrijwilliger en wordt bepaald of de vrijwilliger geschikt is voor het uitvoeren van Home-Start.

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

- A. Nefs, N. (2009). *Sociale steun binnen Home-Start*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
 - B. Afstudeeronderzoek. Procesevaluatie (vragenlijsten), 36 coördinatoren en 39 vrijwilligers.
 - C. Bijna alle coördinatoren bespreken met gezinnen hun ervaren sociale steun. Vrijwilligers zijn ook actief met sociale steun bezig. Het zelfvertrouwen van ouders moet eerst op een bepaald niveau komen, voordat ouders in staat zijn hun sociale steun te vergroten.
-
- A. Hidding, M. (2012). *De klik tussen vrijwilligers en ouders bij Home-Start*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
 - B. Kwalitatief onderzoek, vragenlijsten (130 vrijwilligers).
 - C. Onderzoek gericht op het meten van de sterkte van de relatie tussen ouder en vrijwilliger. De relatie is volgens de vrijwilligers erg belangrijk en er zijn hechte relaties gevormd. De stijl van de ondersteuning die de vrijwilligers bieden, hangt samen met de sterkte van de relatie.
-
- A. Hughes, S. (2012). *Bewaking van de programma-integriteit en kwaliteit door Home-Start coördinatoren in het kader van de werkrelatie met de vrijwilliger*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
 - B. Afstudeeronderzoek. Kwalitatief onderzoek: vragenlijsten (49 Home-Start coördinatoren en 41 vrijwilligers). De werkrelatie is bekeken vanuit theorie over (supervisory) working alliance (Horvath, 1989). De studie richt zich op hoe Home-Start coördinatoren de programma-integriteit monitoren, in de context van hun werkrelatie met de vrijwilliger. Deze werkrelatie krijgt onder andere vorm binnen supervisie.
 - C. De resultaten tonen een hoge kwaliteit van de supervisory working alliance tussen coördinatoren en vrijwilligers, die vooral gekarakteriseerd wordt door wederzijds vertrouwen, steun en aanmoediging.

- A. Buisman, J. (2013). *Licht verstandelijk beperkte ouders bij Home-Start*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
 - B. Afstudeeronderzoek. Kwalitatief onderzoek: vragenlijsten (41 coördinatoren) en interviews (7 coördinatoren, 4 vrijwilligers).
 - C. 70 procent van de aan het onderzoek deelnemende Home-Start locaties heeft in de laatste twee jaar minimaal een gezin met gediagnosticeerd LVB ondersteund. De coördinatoren en vrijwilligers hebben diverse aanpassingen gemaakt om deze gezinnen te ondersteunen. Per gezin verschillen de aanpassingen, die in het onderzoek ook geïnventariseerd zijn.
-
- A. Smit, D. (2013). *De kwaliteiten van Home-Start vrijwilligers, motivatie, persoonlijkheid, opvoedcompetentie en eigen effectiviteit*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
 - B. Afstudeeronderzoek. Kwalitatief onderzoek: vragenlijst (384 vrijwilligers).
 - C. Vrijwilligers is gevraagd naar motivatie, opvoedcompetentie, eigen effectiviteit, persoonlijkheid en persoonskenmerken. De Home-Start vrijwilligers blijken vooral vrijwilligerswerk te doen om anderen te helpen. Ook scoren zij erg hoog op persoonlijkheidskenmerken vriendelijkheid en openheid.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

- A. Hermanns, J., Van de Venne, L., & Leseman, P. (1997). *Home-Start geëvalueerd*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- B. Methode
Evaluatieonderzoek, 56 gezinnen die tijdens de experimentele periode deelnamen aan Home-Start. Er was geen controlegroep. Er heeft een voormeting en een nameting plaatsgevonden. Voor het vastleggen van veranderingen op het niveau van de individuele gezinnen is gebruik gemaakt van de Goal Attainment Scale (GAS), waartoe de oorspronkelijke GAS-procedure is aangepast. De gebruikte gestandaardiseerde vragenlijsten zijn:
 1. Vragenlijst voor Algemene Opvoedingsstress (Dagelijkse beslommeringen, een vertaling van de Daily Hassles Scale van Crnic & Greenberg)
 2. Vragenlijst voor Meegemaakte gebeurtenissen (Veerman, Horst & Koedoot)
 3. Vragenlijst Opvoedingscompetentie (Peeters & Hermanns)
 4. Nijmeegse Ouderlijke Stress Index Kort (NOSIK) (opvoedingsstress)

C. Conclusie

Het aantal dagelijkse stressoren verminderde, de ervaren hinder daarvan was minder, de moeders vonden zichzelf meer competente opvoeders, de opvoeding werd positiever beleefd en men ervoer een kleinere discrepantie tussen gewenste en gekregen steun zowel in het algemeen als op het terrein van opvoeding. De moeders maakten minder gebruik van voorzieningen voor gezondheidszorg, hulp of begeleiding. Ook de veranderingen in de gezinnen zoals vastgesteld met de aangepaste GAS procedure zijn getoetst op statistische significantie. Het positieve effect dat hieruit bleek (86 procent is positief) was statistisch significant. Belangrijke randvoorwaarde voor effectiviteit bleek voldoende uitvoeringstijd voor de coördinator. Er zijn aanwijzingen dat vrijwilligers die wat betreft opleiding en werkervaring het meest leken op de doelgroep ook het meest effectief waren.

A. Asscher, J.J. (2005). *Parenting Support in Community Settings. Parental Needs and effectiveness of the Home-Start Program*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

B. Methode

Onderzoeksgroep:

1. Een experimentele groep van 54 Home-Start moeders.
2. Een controlegroep van 51 moeders.

Er waren twee meetmomenten: voormeting en nameting. Er is gebruik gemaakt van zelfrapportage en een gestandaardiseerde thuisobservatie (met revisie Erickson ratingschalen, 1995, Observator Impressie lijst). Het welzijn van de ouder werd gemeten met de sub schaal Ouderlijke Depressie uit de NOSIK en de sub schaal Competentie van de NOSIK. Opvoedingsgedrag bestond uit een aantal indicatoren: Ouderlijke consistentie werd gemeten met behulp van de sub schaal Consistentie van de Opvoedingsdimensies vragenlijst. Afwijzing van het kind werd gemeten met behulp van de sub schaal Afwijzing van de NOSIK; Disciplineringsstijl werd gemeten met behulp van de vragenlijst Opvoedingsdimensie.

C. Conclusie

Deelname aan Home-Start leidde tot een verhoogd ouderlijk welzijn: depressieve stemming nam af en de ervaren opvoedingscompetentie van de moeders nam toe. De veranderingen in het welzijn van de moeders werden vergezeld van veranderingen in opvoedingsgedrag. Positief opvoedingsgedrag, gerapporteerd door moeders, zoals consistentie nam toe en negatief opvoedingsgedrag, zoals afwijzing nam af, meer dan in de vergelijkingsgroep. De door moeders gerapporteerde toename in positief opvoedingsgedrag lijkt te worden bevestigd door de gestandaardiseerde observatiedata: er was een trend die toename in sensitiviteit van de moeder na afloop van Home-Start suggereerde.

A. Asscher, J.J., Deković, M., Prinzie, P., & Hermanns, J. (2008). *Assessing change in families following the Home-Start parenting program: Clinical significance and predictors of change*. *Family Relations*, 57(3), 345-361.

B. Methode

Onderzoeksgroep:

1. Een experimentele groep van 54 Home-Start moeders.
2. Een controlegroep van 51 moeders.
3. Een normgroep van 41 moeders.

C. Conclusie

Zowel voor competentie als depressieve stemming zijn substantiële veranderingen in de Home-Start groep gevonden (en niet in de andere twee groepen). De resultaten waren nog duidelijker zichtbaar in de follow-up. Home-Start vergroot inderdaad het welzijn van moeders (betekenisvolle verandering). De resultaten op opvoedingsgedrag van moeders zijn minder eenduidig. In de zelfrapportages laten de Home-Start moeders de meeste positieve veranderingen zien, maar deze zijn niet gevonden in de observatiedata, behalve voor geobserveerde warmte van de moeder. De Home-Start moeders rapporteerden vooruitgang in kind gedrag, zowel bij nameting als bij follow-up. Ook deze vooruitgang was niet zichtbaar in de observatiedata.

Er lijken twee groepen moeders deel te nemen aan Home-Start: een groep met ernstige problemen, die de grootste vooruitgang boekt. Echter: aan het eind van Home-Start functioneren zij niet op het niveau van de normgroep. De tweede groep herstelt tot het niveau van de normgroep, maar laat minder grote vooruitgang zien. Zij functioneren aanvankelijk al dicht bij het niveau van de normgroep.

- A. Deković, M., Asscher, J.J., Hermanns, J., Reitz, E., & Prinzie, P. (2010). *Tracing changes in families who participated in Home-Start parenting program: Parental competence as mechanism of change*. Prevention Science.

B. Methode

Onderzoeksgroep:

1. 66 moeders die deelnamen aan Home-Start.
2. 58 moeders in controlegroep.

Bij beide groepen zijn vier metingen, gedurende een jaar, afgenomen. Gegevens zijn verzameld door zelfrapportage van ouders, en observaties. Op de gegevens zijn diverse analysevormen toegepast: mediational en cross-lagged analyses, en latent growth modelling (LGM).

C. Conclusie

De Home-Start groep vertoonde:

- Een verhoogd gevoel van competentie bij de moeders (ES 0,045)
- Meer positief/ondersteunend ouderschap bij moeders (ES 0,025)
- Een afname van negatieve/ongepaste discipline (ES -0,027)

De resultaten van de mediational and crosslagged analyse gaven aan dat deelname aan Home-Start gerelateerd is aan veranderingen in gevoel van competentie, die daaropvolgend veranderingen in opvoedvaardigheden voorspellen. De resultaten wijzen op het belang om programma's direct te richten op het ouderlijk gevoel van competentie.

A. Hermanns, J., Asscher, J.J., Zijlstra B.J.H., Hoffenaar, P., & Dekovic, M. (2013). *Long-term changes in parenting and child behavior after the Home-Start family support program*. *Children and Youth Services Review*, 35, 678-684.

B. Methode

Er zijn drie meetmomenten toegevoegd aan de vorige studie (Deković, M., Asscher, J.J., Hermanns, J., Reitz, E., & Prinzie, P., 2010): drie groepen van het vorige onderzoek, aangevuld met een follow-up meting, 49 maanden na de start van Home-Start (T5). Door de lengte van de totale studie, nam het aantal deelnemende gezinnen af.

1. Een Home-Start groep (59-33 gezinnen)
2. Een controle groep met verhoogde opvoedstress en behoefte aan steun (56-45)
3. Een normgroep (36-34)

Door moeders zijn diverse vragenlijsten ingevuld, op alle vijf meetmomenten (T1 t/m T5).

C. Conclusie

Resultaten voor welzijn

De Home-Start groep laat een significante toename zien in de schalen voor tevredenheid en opvoedcompetentie (van T1 tot T4). Bij T5 is een trend voor een verdere toename in tevredenheid. In de Home-Start groep is een significante afname te zien in depressieve gevoelens. Deze afname zet zich voort van T3 tot T5. De controle- en de normgroep laten geen veranderingen zien op welzijn.

Resultaten voor opvoedgedrag

De Home-Start groep laat een significante vooruitgang zien op consequent opvoedgedrag tussen T1 en T3. Ook is er in deze periode een trend voor een daling in afwijzing. In de periode van T3 tot T5 is een trend te zien voor een toename in responsiviteit in de Home-Start groep. De controle- en de normgroep laten geen veranderingen zien op opvoedgedrag.

Resultaten voor kind gedrag

Op kind gedrag laten alle drie de groepen verandering zien. Voor opstandig gedrag laten zowel de Home-Start groep als de controlegroep een significante daling zien tussen T1 en T3. Voor de periode van T3 tot T5 is er een verdere significante afname

in de Home-Start groep en een trend in deze richting in de controlegroep. Wat betreft hyperactief gedrag laat de controlegroep een significante daling zien van T1 tot T3, en alle groepen laten een significante daling zien van T3 tot T5. Voor affectieve problemen is alleen in de Home-Start groep een significante daling te zien, zowel van T1 tot T3, als van T3 tot T5. Angstig kind gedrag laat alleen een significante daling zien van T1 tot T3 in de Home-Start groep.

De Home-Start groep laat positieve veranderingen zien op zowel het welzijn van moeders, als op hun opvoedgedrag, als op kindgedrag. De veranderingen in de onderzoeksperiode zijn meer uitgesproken in de Home-Start groep dan in de controlegroep, en zelfs meer frequent dan in de normgroep. Deze resultaten suggereren langdurende veranderingen door de huisbezoeken van vrijwilligers, die vraaggericht steun verlenen.

- A. Aar, J. van, Asscher, J.J., Zijlstra, B.J.H., Dekovic, M., & Hoffenaar, P.J. (2015). *Changes in parenting and child behavior after the Home-Start family support program: A 10 year follow-up*. Children and Youth Services review, 53, 166-175.

B. Methode

Vervolg op vorig onderzoek van Hermanns, 2013; 3 groepen:

1. Home-Start groep N=59
2. Controlegroep met stress die steun nodig hadden N=56
3. Een normgroep N= 36

Onderzocht werden gevoel voor opvoedcompetentie, oudergedrag en probleemgedrag van kinderen tot 8.8 jaar opvolgend op Home-Start.

C. Conclusie

Gevoelens van competentie

De moeders in de Home-Start groep laten een significante verbetering zien tijdens de interventie tot 3 jaar opvolgend aan Home-Start. Er is geen verdere verandering zichtbaar tot 10 jaar na beëindiging van de Home-Start interventie; geen verbetering en ook geen verslechtering. In de twee andere groepen was er geen sprake van significante verandering in het gevoel van opvoedcompetentie bij de moeders.

Zelf gerapporteerd opvoedgedrag

Terwijl er positieve verandering in al de opvoeddimensies zijn geobserveerd in de Home-Start groep tijdens de interventie periode, zijn er geen verdere positieve veranderingen te zien bij de follow up metingen. Van 3 tot 10 jaar opvolgend aan de interventie er is geen verandering geobserveerd voor consistent opvoeden en afwijzing van het kind. Echter, de Home-Start groep laat een afname in responsief gedrag gezien van drie jaar tot tien jaar opvolgend aan Home-Start. Voor de controle en de normgroep zijn er geen significante veranderingen geobserveerd.

Zelf gerapporteerd kindgedrag

Angstig gedrag en affectieve problemen bij de Home-Start kinderen nam af tijdens de interventieperiode tot drie jaar daarna. Geen verandering is geobserveerd van 3 jaar tot 10 jaar opvolgend aan Home-Start. Echter, kinderen uit de controle groep lieten een negatieve verandering zien voor affectieve problemen (i.e. meer affectieve problemen) van 3 jaar tot 10 jaar opvolgend aan Home-Start, gerapporteerd door hun moeders.

Oppositieel gedrag nam af van voormeting tot follow-up voor de Home-Start gezinnen en de controle gezinnen en deze verandering duurde voort tot 10 jaar opvolgend aan Home-Start.

Hyperactief gedrag van de Home-Start kinderen nam af van nameting tot drie jaar follow-up en deze positieve verandering duurde voort tot 10 jaar opvolgend aan Home-Start. Deze verandering is ook geobserveerd bij de controle groep.

Geobserveerd opvoedgedrag

Er is een patroon van afname in opvoedgedrag in alle groepen zichtbaar. Kijkend naar de verwachte afbuiging, de afname in positief opvoeden was het kleinst voor de Home-Start families en het grootst voor de hardvochtige opvoedstijl. Families uit de controle groep lieten de grootste afname zien in de toegeeflijke opvoedstijl.

Geobserveerd kindgedrag

Er is geen verandering geobserveerd in het kindgedrag van de Home-Start groep gedurende de interventieperiode.

5. Samenvatting Werkzame elementen

- Matching van vrijwilligers en ouders
- Gelijkwaardige relatie tussen ouder en vrijwilliger
- Laagdrempeligheid door bezoeken thuis in eigen omgeving
- Vraaggericht
- Gericht op empowerment
- Het sociale netwerk van de ouders wordt versterkt
- De vrijwilliger biedt tijd en aandacht
- Praktische opvoedsteun

6. Aangehaalde literatuur

Aar, J. van , Asscher, J.J., Zijlstra, B.J.H., Dekovic,M., & Hoffenaar, P.J. (2015). Changes in parenting and child behavior after the Home-Start family support program: A 10 year follow-up. In: children and Youth Services review, Volume 53, June 2015, pages 166-175

Asscher, J.J., Deković, M., Prinzie, P., Hermanns, J. (2008). Assessing change in families following the Home-Start parenting program: Clinical significance and predictors of change. *Family Relations*, 57(3), 345-361.

Asscher, J.J., Deković, M., Prinzie, P., Hermanns, J., & van den Akker, A. L. (2010). De betekenis van veranderingen in gezinnen die hebben deelgenomen aan het Home-Start programma en voorspellers van deze veranderingen. *Pedagogiek*, 29, 247-267.

Asscher, J.J., Hermanns, J.M.A., & Dekovic (2006). De invloed van Home-Start op het welzijn en opvoedingsgedrag van ouders van peuters. In: *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 45 (2006) 213-228.

Asscher, J.J (2005). Parenting Support in Community Settings. Parental Needs and effectiveness of the Home-Start Program. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Asscher, J.J, Jo Hermanns, Maja Deković (2008)Behoeftte aan opvoedingsondersteuning van ouders van jonge kinderen: *Pedagogiek* 28e jaargang • 2 • 2008

Armstrong, M.I., Birnie-Lefcovitch, S.B., & Ungar, M.T. (2005). Pathways Between Social Support, Family Well Being, Quality of Parenting, and Child Resilience: What We Know. *Journal of Child and Family Studies*, 14, 269- 281.

Bakker, I., Bakker, K., Dijk, A. van, & Terpstra, L. (1998). O & O in perspectief. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW).

Barendrecht, J.M., Winter, M. de, Beek, K.W.H. van, & Wijk, B.J. van (2008). Versterken van de village. Preadvies over gezinnen en hun sociale omgeving. Den Haag: Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling.

Bartelink,C. & Verheijden,E. (2015). Wat werkt bij versterken van sociale netwerken van gezinnen? Utrecht, · Nederlands Jeugdinstituut.

Black, M.M., Papas, M.A., Hussey, J.M., Dubowitz, H., Kotch, J.B. & Start, J. R.H. (2002). Behavior problems among preschool children born to adolescent mothers: effects of maternal depression and perceptions of partner relationships. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31, 16-26.

Brookes, S.J., Summers, J.A., Thornburg, K.R., Ispa, J.M., & Lane, V.J. (2006). Building successful home visitor-mother relationships and reaching program goals in two early head start programs: a qualitative look at contributing factors. *Early Childhood Research Quarterly*, 21(1), 25-45.

Bucx, F. (2011). 'Gezinsrapport 2011 : een portret van het gezinsleven in Nederland'. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

- Bugental, D. & Johnston, C. (2000). Parental and Child Cognitions in the Context of the Family. *Annual Review of Psychology*, 51, 315-344.
- Buisman, J. (2013). Licht verstandelijk beperkte ouders bij Home-Start. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
- Cardol, C. (2015). Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving. De veranderende rol van ouders in de jeugdzorg. In C. Gravesteyn, & M. Aartsma (Red.), *Meer dan opvoeden. Perspectieven op het werken met ouders*. (pp. 37-50). Bussum, Nederland: Coutinho.
- Capaldi, D.M., & Patterson, G.R. (1991). Relation of parental transitions to boys' adjustment problems: I A linear hypothesis. II Mothers at risk for transitions and unskilled parenting. *Developmental Psychology*, 27, 489-504.
- Coleman, P.K., & Karraker, K.H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal*, 24, 126-148.
- Coleman, P.K., & Karraker, K.H. (1998). Self-Efficacy and Parenting Quality: Findings and Future Applications. *Developmental Review*, 18(1), 47-85.
- Deković, M., Asscher, J.J., Hermanns, J., Reitz, E., & Prinzie, P. (2010). Tracing changes in families who participated in Home-Start parenting program: Parental competence as mechanism of change. *Prevention Science*.
- Diamond, G. & Josephson, A. (2005). Family-based treatment research: A 10-year update. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 44, 872-887.
- Dijke, A. van & Terpstra, L. (1998). Home-Start tussen tafellaken en servet. Programma-evaluatie Home-Start. Utrecht: NIZW.
- Egten, C. van, Zeijl, E., Hoog, S. de, Nankoe, C., & Petronia, E. (2008). *Gezinnen van de toekomst: opvoeding en opvoedingsondersteuning*. Den Haag: E-Quality en SCP.
- Ehrensaft, M.K., Wasserman, G.A., Verdelli, L., Greenwald, D., Miller, L.S., & Davies, M. (2003). Maternal antisocial behavior, parenting practices, and behavior problems in boys at risk for antisocial behavior. *Journal of child and Family Studies*, 12, 27-40.
- Gaag van der, R., Gilsing, R., Mak, J. (2013). *Participatie in zicht: Gemeenten, jeugdigen, ouders en jeugdzorgcliënten in de transitie jeugdzorg*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Gaylord-Harden, N.K., Campbell, C.L., Kesselring, M. (2010) Maternal Parenting Behaviors and Coping in African American Children: The Influence of Gender and Stress. *Journal of Child and Family Studies*, Vol. 19, Issue 5, 579-587.
- Gondoli, D.M., & Silverberg, S.B. (1997). Maternal emotional distress and diminished responsiveness: the mediating role of parenting efficacy and parental perspective taking. *Developmental Psychology*, 33, 861-868.
- Harrison, M. (1981). Home-Start: a voluntary home-visiting scheme for Young families. *Child Abuse and Neglect*, vol 5, pp. 441-447, USA: Pergamon Press.

- Harrison, M (2003). Hooray! Here comes Tuesday. The Home-Start Story. Leicester: Bahama press.
- Hay, D.F., Pawlby, S., Angold, A., Harold, G.T., & Sharp, D. (2003). Pathways to violence in the children of mothers who were depressed postpartum. *Developmental Psychology*, 39, 1083-1094.
- Hermanns, J., Van de Venne, L., & Leseman, P. (1997). Home-Start geëvalueerd. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- Hermanns, J.M.A. (1998). Family risks and family support: an analysis of concepts. In: Hermanns, J. & Leu, H.R. (1998). Family risks and family support, p.9-37. Delft: Eburon.
- Hermanns, J. (2001). Opvoedingsondersteuning revisited. In: Hermanns, J. Kijken naar opvoeding, opstellen over jeugd, jeugdbeleid en jeugdzorg, 44-54. Amsterdam: SWP.
- Hermanns, J., Asscher, J.J., Zijlstra B.J.H., Hoffenaar, P, Dekovic, M. (2013) Long-term changes in parenting and child behavior after the Home-Start family support program. *Children and Youth Services Review* 35 (2013) 678-684.
- Hermans J.M.A.& Vergeer, M.M (1996) Opvoeding en opvoedingsondersteuning.
- Hidding, M. (2012). De klik tussen vrijwilligers en ouders bij Home-Start. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Hudson, D. B., Elek, S.M., & Campbell-Grossman, C. (2000). Depression, self-esteem, loneliness, and social support among adolescent mothers participating in the New Parents Project. *Adolescence*, 35, 445-453.
- Hughes, S. (2012) Bewaking van de programma-integriteit en kwaliteit door Home-Start coördinatoren in het kader van de werkrelatie met de vrijwilliger. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Jones, T.L., & Prinz, R.J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical Psychology Review*, 25, 341-363.
- Kelleher, L. & Johnson, M. (2004). An evaluation of a volunteer-support program for families at risk. *Public Health Nursing*, 21, 297 – 305.
- Korfmacher, J., Green, G., Spellmann, M., & Thornburg, K.R. (2007). The helping relationship and program participation in early childhood home visiting. *Infant Mental Health Journal*, 28(5), 459-480.
- McGuigan, W.M., Katzev, A.R., & Pratt, C.C. (2003). Multi-level determinants of mothers' engagement in home visitation services. *Family Relations*, 52 271-278.
- McKelvey, L.M., Fitzgerald, H.E., Schiffman, R.F., & Von Eye, A. (2002). Family stress and parent-infant interaction: the mediating role of coping. *Infant Mental Health Journal*, 25, 47-61.
- Mulsow, M., Galdera, Y.M., Paursley, M, Reifman, A., & Huston, A.C. (2002). Multilevel factors influencing maternal stress during the first three years. *Journal of Child and Family Studies*, 12, 171-183.

- Meulen, E. van der, & Smit, D. (2017). *Handboek Home-Start*. Amsterdam: Humanitas.
- Nederlands Jeugdinstuut (2010) *De kracht van de pedagogische civil society Versterking van een positieve sociale opvoed- en opgroeiomgeving*.
- Nefs, N. (2009). *Sociale steun binnen Home-Start*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- NJi. *De kracht van de pedagogische civil society*. Gevonden op 21 november 2018. Website NJi: <http://nji.nl/nl/Download-NJi/Folder-Allemaal-opvoeders.pdf>
- Ostberg, M., & Hagekull, B. (2000). A structural modeling approach to the understanding of parental stress. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29, 615-625.
- Patterson, G.R., DeBaryshe, B.D., & Ramsey, E. (1989). A developmental perspective on antisocial behavior. *American Psychologist*, 44, I, 329-335.
- Pels, T. & Vollebergh, W. (red.) (2006). *Diversiteit in opvoeding en ontwikkeling. Een overzicht van recent onderzoek in Nederland*. Amsterdam, Aksant.
- Prinsen, B., L'Hoir, M., Ruiters, M. de, Oudhof, Kamphuis, M., Wolff, M. de, & Alpay, L. (2012). *Richtlijn opvoedingsondersteuning. Voor opvoedingsvragen en lichte opvoedproblemen in de jeugdgezondheidszorg in de context van het Centrum voor Jeugd en Gezin (Concept)*. Utrecht /Leiden: Nederlands Jeugdinstuut/TNO.
- Riksen-Walraven, J.M.A. (1989). Meten in perspectief. Een levensloopmodel als achtergrond bij het meten en beïnvloeden van gedrag en interacties. *Tijdschrift Orthopedagogiek*, 28, 16-33.
- Repetti, R.L., Taylor, S.E., & Seeman, T.E. (2002). Risky families: Family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychological Bulletin*, 128, 330-366.
- Rijks, J. (2007) *De kracht van eenzaamheid*. Amsterdam: Factor 5.
- Roos de, S., Bucx, F. (2011) *Merendeel ouders voelt zich competent als opvoeder*. *Jeugd en Co Kennis*, 5-8.
- Roza, L., Baren van, E.A., Meijs, L.C.P.M., Metz, J. & Hoogervorst, N. (2012). ECSP webpublicatie: Nieuwsbrief November 2012. *De unieke waarde van vrijwilligerswerk*.
- Sanders, M.R., & Dadds, M.R. (1993). *Behavioral family intervention*. Boston: Allyn and Bacon.
- Sanders, M.R., & Woolley, M.L. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: implications for parental training. *Care, Health and Development*, 31, 65-73.
- Smit, D. (2013). *De kwaliteiten van Home-Start vrijwilligers, motivatie, persoonlijkheid, opvoedcompetentie en eigen effectiviteit*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Stormshak, E.A., Bierman, K.L., Mc Mahon, R.J., & Lengua, L.J. (2000). Parenting practices and child disruptive behavior problems in early elementary school. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29, I, 17-29.

Thompson, L., Kropenske, V., Heinicke, C.M., Gomby, D. & Halfon, N. (2001). Home visiting: A service strategy to deliver proposition 10 results. L. A.

Williford, A.P., Calkins, S.D. & Keane, S.P. *J Abnorm Child Psychol* (2007) 35: 251.
<https://doi.org/10.1007/s10802-006-9082-3>

Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, S., en Reijneveld, M. (2005). *Kinderen in Nederland*, Den Haag/Leiden: SCP/TNO

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het Kenniscentrum Sport, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

